על דמותו ופועלו

רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

על דמותו ופועלו

האב והבן

רבנו גדל לאור דמותו הענקית של אביו, מרן הראי"ה קוק, עד כדי כך שביטל את אישיותו לחלוטין בפני אישיותו של אביו, אך תמיד ראה את עצמו כהמשך ישיר של אביו ומגשים תורתו. "אני ההמשך האבסולוטי של אבא זכרונו לברכה", היה משפט שגור על לשונו. הירבה לסייע לאביו בעבודתו הרבנית והציבורית, ויצא מספר פעמים בשליחותו לאירופה להפיץ את משנתו ביחס לעם ישראל וארץ ישראל בתקופה של ראשית התחייה. לאחר פטירת אביו, במשך 20 שנה, הסתגר בביתו ובחדרו של אביו, וערך במסירות ובדייקנות רבה את כתבי היד הרבים שהשאיר אביו. בזכות עבודה זו והוצאת הספרים לאור, תורת אביו הלכה והתפרסמה ברבים. בהערות ובמקורות הרבים שכתב בסוף הספרים, וכן בשולי הספרים שלו, התגלה כבקיא עצום בכל מכמני התורה. הידע הרחב שהיה לו גם בספרי הפילוסופיה, מדעי היהדות ומדעים כלליים, עזר לו להסביר ביתר עמקות את יסודות האמונה, ולחנך לאמונה חזקה וליראת שמים אמיתית.

ישיבת מרכז הרב

רבנו סייע רבות לאביו בהקמת 'הישיבה המרכזית העולמית' וביסוסה, והעביר בה שיעורים בתנ"ך ובאמונה בדרך מיוחדת. כאשר נתמנה לראש הישיבה, בני הנוער הדתי ילידי הארץ בוגרי הישיבות התיכוניות, שהתברכו באהבת תורה, רצינות ונכונות להקרבה למען העם והארץ, מצאו בו את אשר חיפשו. הם מצאו בו מורה דרך שדיבר בשפתם, הקשיב ללבטיהם, ענה לכל שאלותיהם, ונתן בהם אימון. כמו כן, הוא נתן להם ביסוס תורני להשקפת עולמם הציונית-דתית, וכלים להבנה - שדורנו הוא דור של תחייה וגאולה למרות הקשיים והסיבוכים המתגלים במציאות, מדינת ישראל היא מתת שמים למרות הצללים שבה, ותקומתה ובניינה משתלבים בתהליך הגאולה האלוקי שחזו נביאי ישראל. בכך זקף את קומתם.

השיעורים בביתו

בשיעורים שהעביר בביתו ובישיבה לימד באופן יסודי תנ"ך, ספרי אמונה (בעיקר את ספר הכוזרי, שיעור זה משך תלמידים רבים גם מישיבות אחרות), מסילת ישרים וספרי אביו - היה זה נושא ייחודי ומרכזי במפעלו החינוכי, שבא למלא את החיסרון הגדול של הדור באי לימוד אמונה, וזאת בהתאם לחזונו החינוכי של אביו. עם זאת, אמר תדיר לתלמידיו: "יהודי - הוא יהודי של גמרא". בשבת בסעודה השלישית לימד פרשת שבוע (כעבור שנים התקיים לימוד זה במוצאי שבת, השתתפו בו תלמידים רבים מהישיבה ומחוצה לה, וגם נשים שישבו בדירה סמוכה). מטרתו בשיעור זה היתה, להראות את המגמה הכללית לאורך פרשיות התורה, תוך הדגשת הרעיונות המרכזיים שבהן, כלשונו: "מהו דבר ה' המגיע אלינו בפרשה זו". העקרונות ויסודות האמונה שלימד, סייעו רבות בגיבוש עולמם הרוחני של תלמידי הישיבה. גם לנשים, אותן הוא כיבד מאוד, היה שיעור פעם בשבוע. רבנו הנהיג בישיבה לימוד חובה בספר שמירת הלשון של 'החפץ חיים', כמחצית השעה לפני תפילת מנחה, ואכן הוא עצמו נזהר תמיד שלא להיכשל בלשון הרע. כמו כן, אסר את העישון בבית המדרש, מתוך דאגה לביטול תורה ולבריאות הציבור. מודעות על כך נתלו בכניסה לבית המדרש.

איש חינוך

רבנו היה מחנך גדול. בדוגמא אישית מופתית, בענווה ובצניעות, ביראת שמים אמיתית תוך הקפדה על כל הלכה, בהסתפקות במועט, בישרות, בעקביות וכאיש אמת שפיו וליבו שווים, השפיע רבות על תלמידיו. הוא התעניין ודאג בחום לכל תלמיד, והתייחס באופן אישי לכל אחד לפי ערכו, כאילו היה בנו היחיד. הוא לא כפה את דעתו על תלמידיו, ואפשר לכל אחד ללמוד, בנוסף למסכת שנלמדה בישיבה, באשר חפץ על פי נטייתו האישית. כל תלמיד היה יכול לשוחח איתו, אפילו במשך שעות רבות, בכל שעות היממה, ולהתייעץ איתו בכל נושא. היו תלמידים שלמדו איתו ביחידות .במסירות נפש ללא גבול ובסבלנות רבה, חינך דורות של תלמידי חכמים השוקדים על תורתם. בהדרכתו קם בארץ דור צעיר ורענן הגאה במורשתו, שלמד את תורת ארץ-ישראל בעמקות, מתוך שייכות לכלל האומה ונכונות לכל שליחות, תוך מעורבות בכל הנעשה במדינה.

מנהיג

ישיבת 'מרכז הרב' פרחה ושגשגה תחת הנהגתו, עד שנהייתה לישיבה המרכזית של הציבור הדתי-לאומי, ואחת החשובות בארץ. רבנו היה ראש ישיבה מהשורה הראשונה של גדולי הדור וראשי הישיבות, והסמכות הרוחנית המרכזית של הציונות הדתית. השפעתו על הציבור הרחב ועל המתרחש במדינת ישראל, הייתה באמצעות הפצת החזון הגדול ותורת אביו, אותה כינה: 'התורה הגואלת', עליה חזר ללא הרף. הוא הצליח להגשים וליישם אותה בפועל במציאות היום יומית, בעיקר במתן הסבר לגדולת תקופתנו, למרות הסיבוכים והקשיים שבה, ובחינוך מתמיד לא להתייאש אלא להתבונן במציאות ולראות בה את יד ההשגחה העליונה. תורתו ותורת אביו הופצו ע"י אלפי תלמידיו ותלמידי תלמידיו, שהקימו ישיבות, אולפנות ישובים ועוד, ותפסו עמדות מרכזיות בעולם התורה והדיינות, ברבנות בערים ובהתיישבות, במוסדות החינוך, בצבא ובאקדמיה.

אוהב ישראל

לרבנו הייתה אהבה גדולה לכל אדם באשר הוא, ללא קשר להשקפת עולמו ולמידת קיום המצוות שלו. ואכן, ביתו היה פתוח לכל. היו תלמידים ומחוסרי דיור שגרו בביתו תקופה ממושכת. רבים פקדו את ביתו בכל שעות היממה, כדי לקבל ממנו עצה טובה, הדרכה ופתרון לבעיותיהם ומצוקותיהם. בין הבאים היו: צעירים ומבוגרים, גברים ונשים, דתיים ושאינם דתיים, מאמינים ושאינם כאלה, תלמידי חכמים ופשוטי עם, עשירים וקשי יום, מהארץ ומחוץ לארץ, יהודים וגויים, ואף כאלו שהיו מעורערים בנפשם. בלטו במיוחד: ראשי ישיבות

ורבני ערים ויישובים, ראשי המדינה ופוליטיקאים, מפקדי צבא, חברים בהתיישבות ומרצים באקדמיה, חניכי תנועות הנוער הדתיות ומדריכיהם. את כולם קיבל בסבר פנים יפות. לכל אחד הקשיב בתשומת לב יתירה, עד כדי כך שהאורח חש כאילו הוא רק שלו. בעלי תשובה רבים, גם מקיבוצים לא דתיים, קיבלו ממנו הדרכה כיצד למצוא את דרכם ליהדות, כל אחד בדרך המתאימה לו, בכולם ראה את סגולת וקדושת ישראל. הדריך את תלמידיו להרבות ב"אהבה ואמונה" ('שני האלפים'), כי רק בכך ניתן להחזיר את עם ישראל לשורשיו, ולהלך תמיד בדרך של בנייה ולא של שבירה, והוספת אור ע"י לימוד תורה ומעשים טובים.

רבנו השתתף במאבק נגד השלטון הבריטי, עודד את תלמידיו להתגייס למחתרות, ואחר כך לצה"ל בימים הקשים של מלחמת השחרור ולאחריה. בשנים הבאות פעל לדחיית השירות הצבאי של תלמידי הישיבה, כדי שיגדלו ויהיו תלמידי חכמים, וכך יתרמו לעם ולארץ. כל תלמיד התגייס לצבא על פי המלצתו, לפי הזמן המתאים להתפתחותו האישית לטובת הכלל.

מדינת ישראל

בהקמת מדינת ישראל ראה קידוש השם גדול, ואת התגשמות חזון הנביאים ושלב מתקדם בגאולה. בליל וביום העצמאות אמר בהתלהבות רבה את תפילת ההודיה כהוראת הרבנות הראשית, שעל כבודה ומעמדה נלחם כל העת. בליל החג יצא לרקוד בהתלהבות רבה עם תלמידיו ברחובה של עיר יחד עם ההמון החוגג. כל השנים פעל ליצוק תוכן יהודי במדינה וחיזק את כל מערכותיה, יחד עם זאת לא נרתע מלבקר בפומבי את ראשיה ואת הפגמים שנתגלו בהן, וזאת מתוך רצון לתקנם. מתוך אחריות לכלל ישראל ומעורבות בחיי המדינה, הוא דרבן את תלמידיו להשפיע ולהשתתף בכל הנעשה בה. הוא נאבק רבות למען שמירת השבת ברחבי הארץ, נגד ניתוחי מתים ופעילות המיסיון, ולמען עליית יהודים מארצות המצוקה לארץ.

מלחמת ששת הימים

במלחמת ששת הימים זכה יחד עם הרב דוד כהן ('הנזיר'), להיות האזרחים הראשונים ליד הכותל המערבי ששוחרר ע"י הצנחנים. לכלי התקשורת שנכחו במקום אמר נחרצות: "ידעו כל ישראל וכל באי עולם,

שבפקודת ה' בורא עולם חזרנו הביתה. חזרנו אל נחלת אבותינו, ולא נזוז מכאן!", בעקבות ההתעוררות הגדולה שגרמה המלחמה בכל שדרות העם, הלכה וגברה השפעת רבינו והישיבה בציבור הרחב, עד שהוא נהיה לאחד ממנהיגי האומה הבולטים.

תנועת גוש אמונים

לאחר מלחמת יום הכיפורים, הגביר את מאבקו על שלמותה של ארץ-ישראל. כאיש אמת בעל עקרונות הנובעים רק מתוך תורה שאינו משנה אותם בשל לחצים או טובות הנאה, הבוטח בצדקת דרכו, וכמי שאינו חת מפני איש הבהיר את דעתו הנחרצת בעניין זה. במאות מכתבים ששיגר לראשי המדינה ופרסומים בעיתונות, הבהיר בתקיפות וללא משוא פנים את עמדתו הנחרצת - הרעיון של 'שטחים תמורת שלום' עומד בניגוד גמור לתורת ישראל המחייבת התיישבות בכל רחבי הארץ. הוא עודד את תלמידיו לצאת ולהגשים זאת בפועל. מפעל ההתיישבות הגדול ביהודה, שומרון, חבל עזה ורמת הגולן, שנבע מיוזמתו מאהבתו הגדולה לארץ ישראל והבנת ערכה וקדושתה, שינה את מפת הארץ. בשל אישיותו המיוחדת ודמותו המרכזית באומה, היו לדבריו הד רב בציבור והשפעה רבה על המתרחש במדינת ישראל.

רבנו הצליח להטביע את חותמו על דור שלם, כמנהיג של דור התחייה. כעמוד אש ההולך לפני המחנה היה למופת ולדוגמא. הוא העמיד אלפי תלמידים שבנו את עולם התורה של הציונות הדתית, ורבים מהם נהיו לגדולי התורה שלה ולמנהיגיה. בזכות תורתו ומורשת אביו, הצליחו תלמידיו הרבים להשפיע ולהעצים את פניה היהודיות והערכיות של מדינת ישראל.

ערך: שמואל כ"ץ, רב ת"ת 'נחלה' וממ"ד תורני לבנות הר-נוף ואולפנת חורב,ירושלים